

Lőrincz György

Moyses Márton

Ha nem magyar lett volna, Európa ódákat zengne róla! Ha nem erdélyi magyar, Magyarországon jogvédő és ifjúsági szervezetek százai tüzték volna a nevét zászlójukra! De mivel magyar és erdélyi, ráadásul székely, ahogy nálunk történni szokott, majdnem tökéletes az elhallgatás! A Nagy Erdélyi Magyar Csöndben tökéletes a felejtés! A Nagy Erdélyi Magyar Csöndben még a helytállás, az erkölcs, és az igazi Nagy Tett példaképeire sincs szükség. Pedig, a huszadik század második felének legnagyobb magyar vértanúja volt – ha lengyel lett volna, most utcák sora őrizné a nevét, konferenciákon emlékeznének rá. És nemcsak a vértanú haláláért. Vértanúként meghalni nem akkora tett, mint lassan évtizedeken át vértanúvá válni! Végigélni a szekuritáté kegyetlenkedéseit, a börtönt, s hogy áruulóvá ne válhasson, a saját nyelvét egy zsineggel levágni! Talán az európai történelemben sem volt példa rá! S hogyha netán mégis, arra, hogy érzéstelenítés nélkül valakinek vissza is varrják – mert ezt tette a szekuritáté –, biztos nem. De hát ki is volt és mit tett, Moyses Márton – kérdezhetnék.

A Wikipédiából tallózok. Február 13-án lesz 45 éve, hogy a nagyajtai Moyses Márton tiltakozásul a kommunista diktatúrában elszenvedett sérelmek ellen, önkézen véget vetett az életének, saját elhatározásból a tűzhalálba menekült. 1970. február 13-án, pénteken, egy évvel Jan Palach prágai és Bauer Sándor budapesti mártírjuma után bement Brassóba, a kommunista párt székháza elé, benzinnel leöntötte, majd felgyújtotta magát. Rá három hónapra, a baróti kórházban hunyt el őrizet alatt, 1970. május 13-án. A Securitate parancsára minden orvosi ellátást megtagadtak tőle. A titkosrendőrség minden versét és valamennyi fényképét megsemmisítette.

Tehát az 1941. április 20-án Nagyajtán született Moyses Márton költő és forradalmár volt! Aki, már Baróti diákként, tizenöt évesen, 1956-ban, a magyarországi forradalom idején három társával megpróbált átjutni Magyarországra, de eltévedtek, és így kénytelenek voltak visszafordulni. „Holnap forradalom lesz”, „Vörös és fekete reakció” és „Beszélgetés a halállal” című verseiért és diákként folytatott „felforgató” levelezéséért, 1960. november 22-én letartóztatták, majd a Szokolay-féle perben hétévi börtönbüntetést kapott, amit aztán másodfokon két évre „enyhítettek”. A börtönben, hogy ne tudjanak vallomást kicsikarni belőle, egy zsineggel levágta saját nyelvét, amit ott helyben minden érzéstelenítés nélkül visszavarrtak a securitátés titkosrendőrök.

Amit az igazság nevében még hozzáfűzhetünk, a szülőfaluja és a Magyarok Világszövetsége megpróbálta a nevét kihámozni a névtelenségből. Ugyancsak a

Wikipédiából idézek: “A költő nagyjait szülőházán emléktábla látható. A 2005. május 15-én felavatott emléktábla az „egykori pesti srácok” nevében Arany Tibor ajándéka, Kiss Levente szobrászművész alkotása. A Magyarok Világszövetsége a Honfoglalás 2000 Egyesülettel és az 56-os Magyarok Világszövetségével összefogásban 2002. november 4-én ünnepélyes megemlékezést tartott Moyses Mártonról Budapesten, a Batthyány-örökmécsesnél. És tegyük hozzá azt is, Tófalvi Zoltán történész, aki a legtöbbet foglalkozott a hazai történészek közül 56 emlékével, könyvet szándékszik írni Moyses Márton életéről. Várjuk a Tófalvi Zoltán rég beharangozott könyvét, addig is emlékezünk meg Moyses Mártonról egy fennmaradt versével.

Finta Edit: Színpadi fényben

Moyses Márton

Szomorú beszéd magamról

(Barátomnak)

Akit szeretek, mint a szeretőm.
Kiben úgy hiszek, mint az emberben,
Édes Barátom, sorsban sorsosom.
Hallaniok kell, ha panaszolom
az eljövendő szép embereknek.
A forradalmat hűen hordozom,
az emberséget bátran örözöm
s tartogatom másabb időkre.
Most jó gyilkosok, értő gyilkosok
ölik szervezve zilált erőnket.
Marnak, harapnak és züllesztenek.
Magam élete alvajárókért
két sor szurony közt megy a halálhoz
Az út, jaj! hosszú nagyon odáig,
halált nem könnyen adnak sohasem.
(Nekik kegyelem lesz majd egyszerre.)
Lássa, akarom, ma is valaki
lássa, akarom, mai valaki
Erőm hogy legyen halált bevárni.
S tudjon magam volt helyén megállni,
hogyha kihullok, újra valaki.

Kolozsvár, 1960

Tófalvi Zoltán

Moyes Márton tűzhalála

Megdöbbenve hallgattam az MTVA 1-es és 2-es csatornáján a 2013. május 25-én az Acél Anna műsorvezető tolmácsolásában elhangzott felvezető szöveget és az azt követő tudósítást: „Tőkés László megáldotta az 1969. január 20-án a Nemzeti Múzeum kertjében önmagát felgyújtó Bauer Sándor bronz mellszobrát. Kövér László házelnök szerint „Bauer Sándor története rettenetes történet”, amely egyszerre magyar és közép-európai. Az ő és társai tettei nélkül nekünk nem lenne szabadságunk – írta levelében az Országgyűlés elnöke. (...) A református püspök arról is beszélt, hogy Bauer Sándor az „egészséges nemzetköziség jegyében” követte Jan Palach példáját *a brassói Mózes Mártonnal együtt, akik szintén felgyújtották magukat Csehszlovákia szovjet megszállása ellen tiltakozásul.*” (Kiemelés – T. Z.)

A „hírt” szó szerint újraközölte a *Magyar Hírlap*, a *Magyar Nemzet* és még ki tudja, hány napilap, folyóirat online kiadása, amelyeket szerencsére nem olvastam. A Duna Televízió 2013. május 25-i híradását – önmagamat kímélve – nem néztem meg, mert egészen bizonyos, ugyanazt a „szöveget” sugározta! Mi a döbbenetes az MHO/MTI által jegyzett tudósításban? „Nemes egyszerűséggel” és a tudósításokra oly gyakran jellemző slendriánsággal *Moyes Mártont* – így írta alá a kihallgatási jegyzőkönyveket, a verseit, a leveleit! – átkeresztelték Mózes Mártonnak, ugyanakkor „brassóinak” ki-nevezve, mikor köztudott róla, hogy ugyan Sepsiszentgyörgyön született, de Nagyajta volt a szülőfaluja, a börtönbüntetésének letöltése után – a legszörnyűbb megalázás-ként! – a szülőfaluját, a szülői házat jelölték ki kényszerlakhelyként. 1970. február 13-án innen indult Brassóba munkát keresni, amikor rájött, hogy a személyzeti osztály főnöke, a hírhedt „káderes” valójában egy letett szekus, volt politikai elítéltként munkát nem kap, vásárolt egy liter benzint, és a brassói megyei pártbizottság székháza előtt a sáljával a ma is látható három fenyőfa egyikéhez odakötötte magát – hogy biztos legyen a halálában! -, leöntötte, majd felgyújtotta önmagát. A közhiedelemmel ellentétben az épületből (a mai megyeházából) kirohanó szekus ezredes nem azért takarta le a köpenyével a fáklaként lobogó Moyes Mártont, hogy mentse az életét, hanem azért, hogy minél hamarabb eltakarítsák a minden jogfosztás, de elsősorban az erdélyi magyarság jogfosztása ellen önfelgyújtással tiltakozó Moyes Mártont!!! Ezt bizonyítja a húga, Moyes Éva dokumentumfilmen is rögzített vallomása: „úgy bevág-ták a bátyámat a mentőkocsiba, mint egy liszteszsákot!”

Az említett hírben az is döbbenetes, hogy Tőkés László egészen bizonyosan Moyes Mártont mondott! A püspök úr, az Európai Parlament képviselője pontosan tudja, mi a becsületes neve a félig szász, félig székely vagy „tán egészen az” vezetéknevét! Lehet félrehallásra, pillanatnyi figyelmetlenségre hivatkozni, de ez a tudósítót nem

menti! Ha néhány percet szentel rá, és a Wikipédián megnézi a *Moyses Márton-cím-szót* (bár ott is vannak elírások), akkor nem kereszteli át **brassói Mózes Mártonra!** Sajnos Bauer Sándor mártíromsága kapcsán sem Kövér László házelnök, sem a beszédet mondó Ágh Péter, a Fidelitas elnöke, Déri András, a Politikai Foglyok Országos Szövetségének elnöke – akit személyesen ismerek, nagyon tisztelek, akivel többször beszélünk Moyses Márton tűzhaláláról -, sem Döbrentei Kornél író, költő, sem Sánta Péterné, Józsefváros alpolgármestere – aki jogosan „a mi vértanú prófétánk”-nak nevezte Bauer Sándort – egyetlen szóval sem utalt Moyses Márton hasonló nagyságrendű, talán még drámaibb mártíromságára!!! Jogos a kérdés: a hősök napjának megtartásáról 2001-ben határozatot hozó első Orbán-kormány döntése csak – bár nem szeretem a definíciót – „csak az anyaországi hősökre vonatkozik”, az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai, bácskai, szerémségi, bánási (a Vajdaság, Délvidék jugoszláv kitáláció!) hősökre nem??? Ezeket a súlyos hibákat nem az ellenzék, nem a szocik követik el, hanem a nemzeti oldal! Ezek után csodálkozunk azon, hogy a szintén erdélyi, szintén székely, és szintén elhivatottságának mártírja, Eröss Zsolt halála kapcsán ilyen kommenteket olvashatunk? „Miota magyar allampolgar? Bevandorló „nemzeti celeb”, mint a Vidnyanszky. Menjenek vissza oda, ahonnan jöttek. Havat rá!” (Bayer Zsoltnak a *Magyar Hírlap* 2013. május 25-i lapszámában közölt remek publicisztikája frappáns válasz, csak féltő, a legelső hasonló alkalommal hasonló bornírt szövegek özönlik el a világhálót!) Szinte bizonyosra vehető, hogy bármilyen műveltségi vetélkedőn, a legnézettebb műsorokon egyikén, a Gundel Takács Gábor által valóban mintaszerűen vezetett *Maradj talpon!* bár-melyik kiadásában ilyen kérdések hangzanak el, hogy ki a „lófő”? „Pece-parti Párizs”, az anyaországi versenyzők – tisztelet a kivételnek! – rendszerint elvéreznék. Olcsó kifogás, hogy az iskolában nem tanítják. Az immár 93 éve kisebbségi sorsban élő magyaroknak nemhogy nem tanították, hanem 45 éven egyenesen tiltották a magyarországi történelemmel, a művelődés és műemlékek történelmével kapcsolatos ismereteket, de a magára valamit is adó érettségizett, egyetemmet, főiskolát végzett értelmiségi, tisztviselő a család segítségével, könyvekből pótolta a Magyarországgal kapcsolatos történelmi, irodalmi, művelődéstörténeti ismereteit.

A magam számára is súlyos tanulság ez a „brassói Mózes Márton”-utalás. Huszon-három éve történészként, újságíróként, tévészerkesztőként hadakozom azért, hogy Moyses Márton nevét nemcsak a magyar nyelvterület egészén, hanem Európában, a nagyvilágban együtt említsék a cseh Jan Palchkal, a magyar Bauer Sándorral! Ma is csodálkozom: sem az MTVA Híradó műsoránál, sem a *Magyar Hírlap*nál, sem a *Magyar Nemzet*nél nem volt olyan olvasó szerkesztő, tisztafej, aki hallott valamit harangozni a nagyajtai Moyses Mártonról? 2005. május 15-én Moyses Márton nagyajtai szülőházának utcára néző falán az én kutatásaim alapján felavattuk az „egykori pesti srácok nevében” az Amerikai Egyesült Államokból hazatelepült Arany Tibor ajándékaként „Erdély Gérecz Attilájának” emlék- és domborművét.

Számtalan tévétudósítást sugárzott a romániai magyar és a magyarországi elektronikus média.

Ezt megelőzően 2002. november 4-én (két nappal korábban, november 2-án Brassóban) a Magyarok Világszövetsége a Honfoglalás 2000 Egyesülettel és az 56-os Magyarok Világszövetségével közösen – idézem a korabeli tudósításokat – „ünnepélyes megemlékezést tartott Moyses Mártonról Budapesten, a Batthyány-örökmécsesnél”. E sorok íróján kívül beszédet mondott Moyses Éva, a mártír húga, Patrubány Miklós, az MVSZ elnöke és dr. Kincses Előd ügyvéd, Moyses Márton osztálytársa a marosvásárhelyi Bolyai Farkas Gimnáziumban. Ott volt az akkori magyar média szinte minden képviselője. Tovább megyek: Katyi Antal marosvásárhelyi operatőrrel közösen 55 perces dokumentumfilmet készítettünk Moyses Mártonról, amely különdíjat nyert a Lakitelki filmfesztiválon. A Duna Televízió többször sugározta a világ minden tájára szétszóródott magyarok körében nagy nézettségnek örvendő dokumentumfilmet. Falrahányt borsó volt az egész, ha a keresztnevét sem írják, közlik pontosan. Csak reménykedni merek, hogy az e sorok írója által publikálásra előkészített, hiteles levéltári dokumentumok alapján megírt 900 oldalas kötet – *Moyses Márton forradalma* - segít abban, hogy Moyses Márton és szülőfaluja nevét helyesen őrizze meg a kollektív emlékezet. Benkő Levente a sepsiszentgyörgyi Charta Kiadónál 2002-ben *Bűn volt a szó* címmel publikált egy kötetet Moyses Mártonról, abban viszont nem szerepelt sem a „bűn-társ”, Szokoly Elek, sem a Magyarországra 1956 novemberében átszökött Bíró Benjámín és Józsa Csaba pere. Ezeket a dokumentumokat nemrég találtam meg a Szekerutité Irattárát Tanulmányozó Országos Tanács (a továbbiakban: CNSAS) bukaresti levéltárában. Ugyanakkor számos, más, Moyses Mártonra vonatkozó eddig teljesen ismeretlen dokumentumot sikerült megtalálnom.

Miért tartom sértőnek Moyses Márton átkeresztelését, a róla szóló ismeretek hiányát? Elsősorban azért, mert az egyetemes magyar köztudatból, kollektív emlékezetből fájdalmasan hiányoznak – a megjelent kötetek, kiadványok, tanulmányok, megemlékezések ellenére! – az 1956-os forradalom és szabadságharc eszméivel teljes mértékben azonosuló erdélyi hősök, áldozatok, a bírósági ítélettel kivégzett tizenkét erdélyi, bánági, partiumi magyar, a velük sorsközösséget vállaló két román mártír, a bebörtönzöttek, meghurcoltak ezrei. Hiába készült el Sepsiszentgyörgyön a 2012. október 22-én felavatott, döbbenetes hatású, az elítéltek, kivégzettek neveit őrző emlékpark? Hiába írtam tanulmányt arról, hogy a szovjet tankok és szuronyok által hatalomra juttatott Kádár-rezsim első kivégzettjei is erdélyiek voltak? A Marosvásárhelyi Dudás József és a Krassó-Szörény vármegyei Szabó János, a Széna tér legendás parancsnoka! Rajtuk kívül még hat erdélyi származásút végeztek ki Budapesten a forradalmi harcokban való részvételért. Nem hiszem, hogy értelmetlen véráldozat lett volna...

Ki volt Moyses Márton, akinek neve ugyanolyan tündöklően kellene ragyogjon, mint a Jan Palaché, a Bauer Sándoré? (Érdekes módon az őt vallató Szekuritáté pri-

békjei, verőlegényei, a Kolozsvári Katonai Törvényszék bírái pontosan írták a vezetéknevét, csupán a keresztnévét írták „Martin”-ként!) Apja, Frigyes, brassói szász származású, magyarrá váló, mélyen magyar–székely érzelmű tisztviselő – akárcsak a sepsiszentgyörgyi Hubbes Márton, aki 1956. november 2-án piros-fehér-zöld zászlóval végigvonult Sepsiszentgyörgy főterén, a piacon lévők sokasága előtt! –, édesanyja, Piroška, a híres, nevezetes Nagyajta szülötte. Marcit – mindenki így szólította – kiváló talentummal áldotta meg a Gondviselő. Egyformán kiváló volt a humán tárgyakból és a reáliákból. Második Bolyai Jánosként is emlegetik, hiszen a börtönből való szabadulása után a nagyajtai kényszerlakhelyén matematikai kutatásokkal is foglalkozott (sajnos a letartóztatása után a matematikai jegyzeteit a Szekuritáté elkobozta, megsemmisítette), a legszigorúbb cenzúra közepette is levelezett a szovjetunióbeli dubnai atomkutató intézettel, áramfejlesztőt tervezett az Olt folyóra. Versei közül csak az a négy maradt meg, amelyeket a Szekuritáté a letartóztatásakor megtalált és elkobzott. A versekkel tele füzetét odaadta a barátjának, eszmetársának, Szokoly Eleknek, aki Moyses Márton letartóztatásának hírére elásta a Facsádon lévő szülői ház kertjében. Amikor Szokoly Eleket letartóztatták, a szülők tudták, hogy a fiukból ki fogják verni, hová rejtette el a füzetet, éjszakánként addig ásták a kertet, amíg rátaláltak a keresett „írkára”. Azonnal megsemmisítették. Talán a Svájcban élő Demeter Áronnál lehet egy-két verse, de eddig nem sikerült a nyomára bukkannom. Moyses Márton költői habitusa szinte teljesen azonos Gérecz Attilával, a magyar forradalom és nemzeti szabadságharc mártírjával. Ezért tartom Moyses Mártont „Erdély Gérecz Attilájá”-nak.

Moyes Márton igazi emberi nagysága az 1956-os magyar forradalom napjaiban és a börtönben mutatkozott meg. Miközben az erdélyi fonókban, kocsmákban, alkalmi találkozókban a második világháborút, a szovjet hadifogságot megjárt férfiak, illetve fiatalok, diákok arról beszélgettek, hogyan tudnának átszökni a román–magyar határon, négy baróti, 15-16 éves gimnazista, Moyses Márton, Józsa Csaba, Bíró Benjámín és Kovács János, 1956. november 11-én elindult a román–magyar határ felé, hogy Érmihályfalvánál átszökve, segítsék a forradalmárok utóvédharcait. A román–magyar határt szigorúan őrizték. Ezért két csoportban próbálkoztak az átszökéssel. Bíró Benjáminnak és Józsa Csabának sikerült, Moyses Márton és Kovács János eltévedtek. A még szigorúbb határellenőrzés miatt vissza kellett fordulniuk! Bíró Benjámín és Józsa Csaba Debrecenig vergődött el. Akkor még működött a magyar együttérzés, szolidaritás: a két gyereket örökbe fogadták, szakközépiskolába írtatták. Bármilyen feszült volt is a magyar–román viszony, a Szekuritáté és az ÁVH együttműködése tökéletes volt. A kádári hatóságok hamar kiderítették, hogy Bíró Benjámín és Józsa Csaba erdélyi. Hogy soha el ne felejtsek, Bíró Benjámint és Józsa Csabát 1957. március 15-én (!!!) *Ártádnál átadták a román hatóságoknak*. Gyorsított eljárással Bíró Benjámint három és fél, Józsa Csabát három év börtönbüntetésre ítélték. Huszonhárom évi kérényezés után végre áttanulmányozhattam Bíró Benjámín és Józsa Csaba periratát.

A magyarországi titkos rendőrség, az ÁVH tevékenységével kapcsolatosan ilyen terhelő bizonyítékot keveset tanulmányoztam! Név szerint ismerjük a gyerekeket átadó ÁVH-s tisztek nevét, a gyerekeket átadó „módszer” embertelen, megalázó körülményeit. Mindez olvasható lesz a dokumentumkötetben. Ahogyan az is, hogy a két gyerek Debrecenben is, Nagyváradon is azt vallotta – kiverték belőlük! –, hogy a határon való átszökés vezetője, eszmei irányítója Moyses Márton volt.

Moyses Mártont és Kovács Jánost kizárták a baróti gimnáziumból. Akkor még az erdélyi értelmiségi szolidaritás is egységes volt: Szilágyi Margit marosvásárhelyi tanfelügyelő és Kozma Béla, a Bolyai Farkas Gimnázium legendás igazgatója Moysést valószínűleg átszöktették Marosvásárhelyre. A nagyhírű, 1557-ben alapított Református Kollégiumban Moyses Márton kiváló képességeivel, tudásával azonnal kitűnt társai közül. Osztályfőnöke – Kincses Előd visszaemlékezése szerint – megjósolta: „Moyses magának nem lesz jó vége!” Moyses vihart kavart a Molter Károly író által vezetett irodalmi körben is. Szokoly Elekkel és Nyisztor Miklóssal volt közeli barátságban. 1959-ben érettségizett. Egy évet kimaradt, mert a szülei halála miatt, alkalmi munkával pénzt kellett keresnie, hogy felvételizzen az immár egyesített „Babes-Bolyai” Tudományegyetem Bölcsészkarára. 1960. november 22-én délben az egyetem egyik előadótermében, társai szeme láttára tartóztatták le! Az a marosvásárhelyi Feigl Vladimir százados tartóztatta le, aki – egyes források szerint – a Bolyai Farkas Gimnázium diákja is volt, a legszadistább verőlegények egyike, s akinek a felesége az elmúlt években úgy akarta a férje bűneit „letudni”, hogy nagy összegű egyházi ajándékokkal kápráztatta el a híveket. A letartóztatásakor megtalálták azt a négy verset és egy tanulmányát – a jelképes című, tartalmú *Vörös és fekete reakció* –, amelyeket szerencsére a Szekuritáté megőrzött, és így legalább sejtelmünk lehet a költészetéről. Hét év börtönbüntetésre ítélték.

Moyses Márton keresztnevének „átkeresztelése” azért is bántó és egyenesen fájdalmas, mert sem a magyar politikai foglyok körében, sem a világtörténelemben nem tudok a Moyses Mártonéhoz hasonló analógiát: azért, hogy ne tudjanak belőle terhelő vallomást kicsikarni, hogy visszavonhassa a korábban erőszakkal kicsikart vallomásokat, *a börtönben levágta a nyelvét! Ennek a fiatalembernek mondják, írják, ejtik tévesen a keresztnevét! Miféle átok, tudatlanság ül rajtunk?* Tudom, turáni átok nincs, csak információhiány, bizony, bizony tudatlanság! Az, aki megfogalmazta az MTI tudósítását, ha elolvasná Moyses Márton három rabtársának vallomását, soha többé nem írná le, hogy Mózes Márton és nem Moyses Márton követte el mindezt! A név szent, senkinek nincs joga átírni, átkeresztelni, mert akkor az érintettet megfosztja egyéniségétől, személyiségétől. A kolozsvári börtön 10-es számú cellájának rabjai, Todoran Gheorghe, Jakab Pál, Popa Ioan aprólékosan beszámoltak arról: Moyses Márton 1962. szeptember 28-án hogyan vágta le a nyelvét. Popa Ioan vallomása szerint 1962. szeptember 25-én Moyses Márton felmászott az ablak melletti ágyába, „a nyelvéhez kötött zsinórral megpróbálta megfojtani magát. Nem tudta megfojtani magát, mert a

fogdabeliek ráugrottunk”. „Szeptember 28-án 12 óra 05 perckor ebédeltünk, ezután (Moyses) az ablak melletti ágyában foglalt helyet, mellette Todoran elítélt a zubbonyát mosta, Jakab (Pál) elítélt pedig a padon ült. Én felmásztam az ágyra, mert engedélyem volt erre, mert szívbeteg vagyok. Miután Todoran Gheorghe elítélt befejezte a Zubbonymosást, leült az ajtó melletti ágyra, és enni kezdett. Ezalatt Mozes (sic! Innen vette az MTI-tudósító a Mózes keresztnévet?) M(árton) elítélt felmászott az ágy szélére, ezt látva Jakab és Todoran elítéltekre kiáltottam, hogy mit csinál ez a bolond (sic!) Mozes M. Ebben a pillanatban nevezett elítéltek nekiszöktek, de addigra ő (Moyses Márton – T. Z.) a zsineget a nyelvéhez és az ágy széléhez kötötte.” Szabályosan levágta a nyelvének egy darabját. Akadt orvos, aki érzéstelenítő nélkül visszavarrta a levágott nyelvdarabot!!!! Még aznap, 1962. szeptember 28-án dr. Ionescu Ileana börtönorvos – a börtönparancsok jóváhagyásával – Moyses Mártont beutalta a kolozsvári 1-es számú sebészeti klinikára, a következő szöveg kíséretében: „Moyses Márton 21 éves beteget cérnaszállal levágott nyelvvel Önökhöz küldjük. A cérnaszál még a sebben van. Kérjük, a sebből eltávolítani.”

Tisztelt keresztnév-félrehallók, elferdítők: tessenek hasonló példát említeni a világ politikai foglyainak egyetemes történetéből!! Moyses Márton méltó arra, hogy Jan Palachkal, Bauer Sándorral egy sorban említsük, minden névátkeresztelés, félrehallás nélkül! Példaképe: Jan Palach volt. Moyses Márton tette elkövetésekor nem volt bolond – ahogyan cellatársai a foglárok parancsára, megfélemlítésére nyilatkozták –, ugyanolyan tudatosan követte el tettét, mint amikor 1970. február 13-án Brassó főterén odakötözte magát a fenyőfához, benzinnel leöntötte, majd felgyújtotta önmagát! Ezt követően milyen iszonyatos szenvedésen ment át! A baróti kórházban a Szekuritáté szigorú felügyelete mellett hatvan egység vért adtak neki, hogy viallatni tudják: kik állnak a „szervezkedés” mögött, kinek, kiknek a biztatására követte el a tettét. Három hónapig embertelen kínokat élt át, 1970. május 13-án hunyt el a baróti kórházban. Haláláig beszédhibás maradt, hiszen a levágott nyelvdarab rosszul forrt vissza. A korabeli cseausiszta hírzárlatra jellemző, hogy csupán a brassói román nyelvű napilap közölt egy eldugott hírt: „Egy skizofrén öngyilkosságot kísérelt meg Brassó főterén, de már túl van minden életveszélyen.” Ma is rejtély: több százan látták a fáklyaként lobogó Moyses Mártont Brassó főterén, de senki nem tájékoztatta sem a Szabad Európa Rádiót, sem a BBC-t, sem az Amerika Hangját!

Negyvenhárom év távlatából nemcsak a keresztnévét írják hibásan, hanem az emlékéket is besározzák. Marosvásárhelyen a Bolyai Farkas Gimnáziumban, amikor a dokumentumfilmet forgattuk, kiderült csak az a tabló hiányzik, amelyen Moyses Márton fényképe is látható. Brassó főterén a prefektúra belügyis öre el akart zavarni – „Itt filmezni nem lehet!” – kiáltotta –, amikor elmondtuk: a mártírhálált halt Moyses Mártonról forgatunk dokumentumfilmet. Természetesen – ennyit változott a világ – a fenyegetését nem vettük figyelembe.

Minden bizonnyal az Olvasók is egyetértenek velem: nem bagatell ügy Moyses Márton nevének elferdítése, amikor 1970-ben nemcsak egy kiváló tehetség életét törtek derékba, akit megalázásként arra kényszerítettek, hogy a helyi kollektív gazdaságban dolgozzon, csak rendőri engedéllyel hagyhatta el a szülőfaluját, akinek azt a négy versét, ami megmaradt, tanítani kellene. Ugyanaz a forradalmi láz, lendület érhető tetten, mint az említett Gérecz Attila verseiben. Mennyire aktuálisak a *Holnap forradalom* című versének sorai:

„Le sem töröljük, hogyha
szemközt köpnek,
Meg sem is rándulunk, hogyha
arcul ütnek.
Ha rá nem döbbenünk, vérünk
nem is lázad:
Emberségünkön tett legnagyobb
gyalázat.
(...) Minden leírt szavam
Élőfába eleven oltás.
Ma esztelen sikoltás,
Holnap forradalom.

K(olozs)v(ár), 960. Moyses Márton”

Már csak ezekért, a 19 éves korában papírra vetett verssorokért is minél hamarabb közölnöm kell Moyses Márton golgotajárásának hiteles dokumentumokkal bizonyított történetét! Természetesen név szerint közlöm a besúgók teljes névsorát, akik közül egyik talán Debrecenben „múlatja az időt”. Sikerült megtalálnom a halottnak hitt vádlott-társát, Bíró Benjámint, aki Orosházán él, és minden bizonnyal senki nem tudja róla: mekkora hőstettet hajtott végre, amikor 1956. november 11-én Józsa Csabával átszökött a román–magyar határon, hogy segítsék a magyar forradalmárokat.

Azt is tudom, hogy az erdélyi, romániai ötvenhatosok helytállásáról, a számarányukhoz viszonyítva a magyarországinál nagyobb véráldozatáról (az Illyés Gyulának tulajdonított remekléseivel szólva: „a tigris karmaiba esett énekes madár sikolyát” legelőször az erdélyiek hallották meg!) 2007-ben elindított 10, egyenként 750-800 oldalas kötet-sorozatam (megjelent öt kötet) sem hiábavaló: a sorozat segít a trianoni tragédiához vezető mulasztások, végzetes bűnök megértésében, a történész szakma és az Olvasó pedig világosabban látja az „erdélyi kérdés” kialakulását, akuttá válását, és a megoldást sürgető – teljességre törekvően – a magyar, román, szász kezdeményezéseket, terveket, tervezeteket, valamint a gyáhtalmak Erdélyel kapcsolatos elképzeléseit.